

ІВАН ВОВЧУК

**До становища в Україні і завдань
української спільноти у світі**

НЬЮ ЙОРК, Н. Й.

1 9 7 4

І В А Н В О В Ч У К

До становища в Україні і завдань української спільноти у світі

**(Доповідь, виголошена на Другому Конгресі СКВУ,
Торонто, 1 листопада 1973 р.)**

(Накладом Головної Управи
Організації Оборони Чотирьох Свобід України)

В імперському комплексі ССРСР Україну, як і інші неруські національні республіки, силою включені в нього, перетворено на „суверенну“ колонію у формі УССР. На папері ніби існує державність, а в політичному житті націю позбавлено всіх елементів державного життя, відчужується від нього. Державність на показ стала знаряддям в руках імперської влади большевиків для боротьби з національною окремішністю і самобутністю.

В якійсь мірі Україна нагадує дерево, яке чомусь не розвивається так, як мало б бути, а корчиться. Про людське око коло нього піклуються державні садівничі, відпускаються кошти на різні товариства охорони етнографічної творчості. На показ чужинцям зберігається бездіяльне міністерство зовнішніх справ, є і представник від України в міжнародній організації — ООН, в створенні якої Україна була навіть одним із основоположників. Коли заходить потреба, то, за нотами „старшого брата“ з Москви, представник України виступає на міжнародному форумі проти колоніалізму і національного поневолення. А в т. зв. Українській державі політичних в'язнів, а їх там дуже багато, на „лікування“ від державницького політичного думання посилають в сибірські простори, — дуже далеко від України, під опіку „старшого брата“.

Кваліфіковані садівничі працюють і опікуються, а дерево не розвивається. Імперська сторона і вчені різних ранг і титулів, а з ними й слизькохвості малороси та перекинчики вмовляють у людей, що спад національний зумовлюють закони історії, така, мовляв, історична закономірність. Таж „марксизм і ленінізм, кажуть яничари, від-

крив світову історичну тенденцію до зближення, а в майбутньому до відмирання націй...“¹ Безсовісні відступники від свого народу запевняють про несучасність, несумісність і неправомірність національної ідеї і свідомості національної з марксизмом і ленінізмом. А разом з тим, щоб довести видуману „закономірність“, підрубуються коріння національного дерева, використовуючи для цього сучасну землеройну техніку. Наполегливо і жорстоко руйнується культурно-історичні надбання українського народу, предки якого всією історією виробляли національний хребет на різних етапах становлення нації, як культурно-історичної категорії, в якій лучаться „мертві, живі і ненароджені“.

*

Півстоліття, після відновлення більшовиками імперського комплексу, в який силою зброї включено українську державу, ведеться боротьба двох протиставних сил: московсько-більшевицького великодержавства і національної ідеї, — животворні сили у становленні нації. За останнє десятиліття ханят всевладної партії, ЦК КПСС, тиснули ту боротьбу, ведучи курс наступальної політики нівелювання нерусских націй, щоб злити їх з русским народом. Перед вченими і науковими силами імперії поставлено вимогу: довести історичну „закономірність відмирання націй за зрілого соціалізму“, як там звуть брежнєвське владування.

І вони в поті чола доводять, що „нації в порівнянні з племенами і народностями, з яких формується нація, є найменш стійкою етнічною спільнотою, вона кінець-кінцем відмирає“.² Проте, за теперішньою псевдонаукою, душе поширеною за брежнєвського владування, видуманій „історичній закономірності“ підлягають не всі нації. Партійна псевдонаука відкрита нацією з магнетичною силою, до якої з давніх-давен буцімто тягнуться всі інші. „Все пе-

¹ М. І. Куліченко „Національні відносини в СССР і тенденції їхнього розвитку“, стор. 13.

² Там же, стор. 34.

редове, справді народне, що народжувалось на національних окраїнах, тяглося до Росії, до русского народу“.³

Отак, глумлячись з історії червоний малорос з титулом ніби президента СССР — М. Підгорний лоскотав національну гордість „великорусского“ народу, нагороджуючи РСФСР „орденом дружби“, встановленим у 50-ту річницю створення імперського комплексу. А в Києві, Алма Аті, — столицях української і казахської республік, Л. Брежнев, нагороджуючи названі республіки тим же орденom, встановив для кожної по одному мільярдів пудів хліба річно постачити у „отечественні“ елеватори. Вродить чи не вродить, а постачити мусять. Різні границі „отечественної“ дружби заведено за брежневської політики, з її курсом уніфікації єдиногодержавства. Ханат ЦК КПСС ту політику називає, „клясовою“, „інтернаціональною“ з додатком пролетарського, а в моєму розумінні вона є політикою большевицького расизму. Її гаслом, після захоплення влади большевиками, була ліквідація ворожих кляс, яке тепер перетворено на ліквідацію націй в клясовій боротьбі. Гітлерівський расизм зліквідовано, а большевицький ще живе при потуранні, а то й опіці Об'єднаних Націй.

Після захоплення влади большевиками, тяга нерусских націй до русского народу збільшилась і набула окресленої цілеспрямованости, стала закономірною — доводять на замовлення псевдонауковці. „З перших днів перемоги Жовтневої революції, — твердять М. Куліченко й інші, — тяга до єдности з великим русским народом серед трударів національних окраїн значно посилилася“.⁴ Міт про „тягу“ до „великого русского народу“ створено в 50-річчя СССР, прославляючи єдиногодержавство, на те, щоб ним заперечувати можливість розвалу царської Росії в національних революціях і стерти в пам'яті народів завойовницьку та окупаційну політику большевиків при оперті на русский нарід.

М. І. Куліченко, заперечуючи твердження меншовика С. Семковського і большевика Й. Сталіна, які доводили наявність розпаду Росії, говорить, що коли б розпад справді

³ „Известия“, 8 січня 1973.

⁴ М. І. Куліченко „Національні відносини“...

мав місце, то тоді б „треба констатувати успіх сепаратистичних плянів буржуазно-націоналістичної контрреволюції“. А відновлення завойованої української держави, за що веде змаг український націоналізм („сепаратистичні пляни“), дуже непокоїть і лякає кремлівських володарів імперського царства.

В „Українському Історичному журналі“ число 8, за 1973 рік, що є органом Інституту Історії АН УРСР, надруковано статтю: „Проти буржуазно-націоналістичних перекручень спільного історичного минулого російського, українського та білоруського народів (X—XV)“. Автор намагається заперечити історичну схему академіка М. С. Грушевського, який довів, що український нарід є спадкоємцем давньоруської історії, культури і мови, з давніх-давен посідає свою національну територію. На тій території він створив державну формацію — Київську Русь-Україну — українську за етнічним змістом.

Орган Академії Наук УРСР, лаючи буржуазних націоналістів, бо вони обороняють українськість Київської Руси, пробує довести, що Русь була спільною землею і русского народу. В люті на націоналістів, бо вони обороняють давню українську територію від московської захланности, автор статті похоронив живого проф. М. Чубатого. Він бо, обороняючи історичну правду, науково доводить, що предки нинішніх українців були творцями Київської Руси-України. М. Ф. Котляр нинішнє маячення, запрограмоване в Кремлі, про створення єдиного советського народу, переносить на ті давні часи і твердить, що „формування давньоруської народности супроводжувалося процесом складання єдиного для всіх слов'ян державного об'єднання“.⁵ Так відчужується історичне минуле, історія українського народу від нації.

Як не дивно, а подібну науковість про Київську Русь розвивають і в Гарвардському центрі на Українському студійному семінарі з історії творення української нації. Початки її встановлюють на семінарах для майбутніх нау-

⁵ В. Ф. Котляр: „Проти буржуазно-націоналістичних перекручень спільного минулого російського, українського та білоруського народів (X—XV)“ — Український Історичний журнал ч. 8, 1973.

ковців не від Київської держави і навіть не литовської чи козацької доби, а від Шевченка. „Тарас Шевченко був першим, що поставив українське питання в його повному розмірі... Він дав етнографічній масі, яка досі називалася різними назвами, спільне ім'я..., об'єднав їх спільним ідеалом вільної незалежної України“. Ці далекі від науковості думки „перещеплюють“ англійською мовою на семінарі історії⁶.

*

Великодержавний большевизм ніколи не мирився з розвитком національно-політичної свідомості не-русских націй, включених в колоніально-імперський комплекс СРСР. Властиво це колоніально-імперське твориво, — найбільший парадокс 20 століття, і видумане було большевиками (В. Леніном) на те, щоб урятувати імперію від розвалу на національні держави. Ніхто інший, як Йосиф Сталін в 1924 році ствердив, що партія погодилась на федерацію, щоб запобігти розвалові імперії.

Півстоліття триває боротьба большевицького великодержавства з українською національною ідеєю. На 24-му З'їзді КПСС (1971) партія постановила посилити унітарну політику до української і інших не-русских націй, повести наступ на них, щоб зліквідувати залишки союзності і під прикриттям „національної державності“ з союзними висівками утвердити єдинодержавство, спираючись на руский нарід. Тому народові большевики завжди надавали особливої ролі в т. зв. будові соціалізму. Владімір Ленін, не раз підкреслюючи „особливу стать“ русского народу, бачив його майбутнє не тільки у власному розвитку, але також в міцності його пов'язання з іншими націями, загарбаними Росією.

В брежнєвському курсі нівеляції націй, щоб через злиття їх ліквідувати, як ніколи досі підноситься роля русского народу в формуванні советського народу. — Владімір Ленін завжди підкреслював видатну роль русского

⁶ „Гарвард Юкрейнієн Стадіс Нюслеттер“, 77, березень 1973, 3—4, листопад-грудень 1972.

народу в соціалістичній революції, називаючи його робітничу класу „головним двигуном комуністичної революції“. А Леонід Брежнєв на 24 З'їзді КПСС, накреслюючи нинішню політику посилення єдинодержавства, посилячись на Леніна, з особливим притиском наголосив „революційну енергію, самовідданість, працездатність і глибокий інтернаціоналізм великої руської нації, яка заслужила належне признання в усіх народів“.⁷

Після З'їзду партії відновлено вживання епітету „старший брат“ і його „опіку“, підкреслюючи велику „саможертву“ і „подвиг“ „великого руського народу“ з його пролетаріатом в допомозі „меншим братам“ — поневоленим не-руським націям. Мітотворення дуже поширене в „будові“ московського соціалізму. Багато мітів було створено за півстоліття колоніальної імперії. За брежнєвського урядування, загострюючи курс єдинодержавства, створено ще один міт про „нову історичну спільність народів, якою є советський нарід“. Мітичну спільність, видуману в імперському штабі, велено називати реальністю, властивою для „зрілого соціалізму“, як називають теперішній етап в будові соціалізму.

Замість націй, як культурно-історичних категорій, з яких кожна має своє лице, барви, культуру, історію, національну психологію і традиції, за партійним маячним програмуванням проголошено абстрактний міт як існуючу реальність. Вирішальним у формуванні мітичного творива є „дружба народів, пройнята інтернаціоналізмом“ (а він же глибокий у руського народу), „отечественний“ патріотизм замість національного патріотизму з його любов'ю до своєї батьківщини. А політичною формулою того творива — під назвою советський народ, стало гасло: „Серце вітчизни — (отечества, тобто імперського комплексу СССР) — Москва, серце братерства — Росія“. В цій політичній формулі, як у фокусі, вбрано суть (ідеологію, політичну скерованість) і підвалини, на яких будується советський нарід, як нова історична спільність, у формуванні

⁷ Доповідь Л. Брежнєва на 24 З'їзді КПСС.

якої не-руські нації зіллються з руским народом, бож тільки його вважається великим за „його глибокий інтернаціоналізм“. Шукаючи опертя для русского народу, кремлівська політика брежнєвського керівництва ставить знак рівності між російським та інтернаціональним. В нинішній пресі посилено підкреслюється „величезний вклад“ вибраного народу в будову соціалізму та „інтернаціональної спільности“.

„Ми знаємо, якою значною була і є в нашому соціальному і економічному співжитті роля русского народу, як багато зробив він для перемоги ідеї рівності і дружби народів. Той не інтернаціоналіст, хто не розуміє і не цінить цього“⁸. Коли досі вважалося, що соціалістична культура може виявлятися в національній формі, то в нинішньому курсі єдинодержавства до української культури, як також до інших не-руських, ставиться вимога, щоб вона була советською не тільки за ідейним змістом та політичною скерованістю, але й за приналежністю. Посиленою боротьбою проти націоналістично-буржуазних виявів в історії, літературі й в інших галузях національної культури їх втискується в єдине русло т. зв. советської інтернаціональної за назвою культури.

*

На Шостому З'їзді Спілки Письменників України проголошено анатему національній ідеї, наказуючи письменникам, що їм „абсолютно неприпустимо повторення безглузлого, засудженого марксистською наукою міту про національну ідею“.⁹ Видно дошкуляє національна ідея, коли, підробляючи марксизм, через літературних яничарів проголошується анатема їй. Справді ж марксизм не засуджує і не заперечує її. Найбільший великодержавник, формотворець большевицької колоніальної імперії СРСР, Владімір Ленін вважав національну ідею важливим фактором у формуванні національної свідомості.

⁸ М. Шамота „Почуття сім'ї єдиної“, „Известия“, ч. 78, 1973.

⁹ П. Загребельний „Нові обрії української радянської прози“ — „Літературна Україна“, 20 травня 1971.

В політиці обмосковлення мова русского народу відіграє дуже поважну роль. Русифікація України стала генеральною лінією партії в боротьбі проти національної ідеї. Хоч 91% українського населення УРСР вважає рідною мовою українську мову (згідно з советською статистикою), в урядах і установах як панівну мову заведено руску, вона ж є викладовою мовою в переважній більшості вищих навчальних закладів і наукових дослідних установ. Уніфікатори називають її неперевершеним зразком вияву світової культури.

Брежнєвська доктрина, за якою здійснюється політика єдинодержавства — дволика. Партія про людське око мов би остерігає проти форсування зближення націй, підкреслюючи, що само життя, а воно ж плянове, диктує зближення. Висловлюючись проти вживання адміністративних заходів для зближення, Леонід Брежнєв підкреслює, що партія „вважає за неприпустиме будь-які спроби стримувати зближення націй, закріплювати національну окремішність, бо це протирічить генеральному напрямкові у розвитку нашого суспільства“¹⁰.

Марення кремлівських уніфікаторів про зближення та злиття націй не обмежується на СРСР. „Советський нарід — перша спільність, яка прокладає шляхи розвитку багатьом іншим міжнаціональним спільнотам, які ще неминуче виникнуть в майбутньому в процесі формування єдиної інтернаціональної спільноти“¹¹. На здійснення отого маячення, що в ЦК КПСС вважають „неминучістю“ та ще й „закономірною“, скерована і зовнішня політика володарів московського царства.

А в імперському царстві наполегливо працюють учені й наукові установи, щоб сбґрунтувати „закономірність“ і „неминучість“ політики унітарного єдинодержавства. За останні роки скликано багато наукових конференцій у столицях т. зв. республік, на яких розроблялося теорію про

¹⁰ Доповідь Л. Брежнєва на урочистості 50-ліття СРСР, „Правда“, 22 грудня 1972.

¹¹ М. І. Куліченко „Національні відносини в СРСР і тенденції їхнього розвитку“.

зближення націй за будови соціалізму. Про „нову історичну спільність“ і способи її творення написано багато монографій і наукових дисертацій. В економічному плануванні, за брежнєвською доктриною, для здійснення абсурдальної „неминучості“ злиття націй планується знищити економічні межі республік, поділити СРСР на сім економічних районів (Північний центр, Урал і Надволжя, Сибір, Далекий Схід, Південь, Середня Азія). Україна за цим пляном буде включена до Півдня. В царській імперії був південь Росії, а за брежнєвською доктриною планується Південь СРСР.

У численних виданнях, що появилися в п'ятдесяту річницю створення СРСР, багато уваги приділяється українському націоналізмові, його обов'язково чомусь звать там „буржуазним“. Видно, що націоналізм непокоїть володарів імперії з її перестарілою, трухлявою ідеологією. СРСР — країна ідеократична, де ідеологією пройняте все життя, без посилання на неї нічого не робиться. Нею годують маси, що будують соціалізм, в якому „закономірно“ за маренням всевладної партії нації витіснить мітична „нова історична спільність“. Будуючи її за давніми законами марксизму, імперський ханат, ЦК КПСС, не хоче бачити, що в нинішньому світі високорозвиненої технології, пролетарі втратили своє соціальне значення, на надмірному перебільшенні якого побудована марксо-ленінська ідеологія, за якою ведеться боротьба з націоналізмами.

Великим парадоксом у будові „ нової історичної спільности — советського народу“ є те, що керманічі тієї будови, застосовуючи здобутки новітньої технології, гноблять для самозбереження інтелектуальну свободу, побоюючи творчу національну думку. Бернард С. Морріс у своїй праці про інтернаціоналізм приходить до висновку, що „комуністичний інтернаціоналізм зупинився ще на ранній стадії свого розвитку, і тільки випадковістю можна пояснити, що це явище існує досить довгий період.¹²

¹² Бернард С. Морріс „Інтернаціоналізм, комунізм і американська політика“, Нью Йорк 1966.

Російське великодержавство царату понад два століття боролось з націоналізмом українським, прибалтійських народів, польським, грузинським та іншими. А в національних революціях під ударами націоналізмів розпалась імперія — Росія. Большевицьке великодержавство продсвжує політику царату. За нинішнього курсу брежневської політики націоналізм є найбільшою проблемою в ССРСР, який вважається інтернаціональним „отечеством“. В Україні, прибалтійських країнах, Грузії націоналізм має традиційне історичне коріння.

За большевицького великодержавства, зокрема за брежневського владування з його політикою посиленого єдинодержавства, національний фронт в імперії поширився, націоналізм тисне на імперські обручі і в азійських республіках далеко сильніше, як раніше. Носіями його є виплекані в „інтернаціональному“ дусі московського великодержавства фахові сили азійських націй. Значна частина їх мають партійні квитки в кишенях.

У кінці грудня минулого року на урочистостях 50-ліття створення ССРСР генеральний секретар всевладної партії не міг обминути того, що націоналізм є великою перешкодою в будові великодержавства з його большевицьким соціалізмом. Л. Брежнев ствердив, що національну проблему в ССРСР розв'язали тільки „в тих її аспектах, в яких її одержали від дореволюційного минулого“. Але національні відносини, ствердив Л. Брежнев, і „в зрілому соціалізмові — це реальність, яка постійно розвивається і ставить нові проблеми і завдання“.

А проблеми ті не малі, бо, як заявив генеральний секретар, під „отечественним“ інтернаціоналізмом „національні пересуди“, „тенденції“ „зберігаються навіть в умовах, коли об'єктивні передумови для якихось антагонізмів у відносинах між націями давно перестали існувати“. Л. Брежнев, згадуючи про антагонізми, мабуть, мав на увазі ставлення українців, грузинів, литовців і інших до старшобратньої опіки з її чванством, що часто переходить у хамство роз-

перезаного міщуха. Отака „опіка“ спричинює відносини далекі від братерських.

Антагонізм у відносинах української людини до старшобратньої опіки Л. Брежнев пояснив націоналістичними тенденціями, а вони дуже живучі, і інтернаціональна барабанщина не проймає глибин народного життя. А найгірше для імперської влади те, що „націоналістичні тенденції переплітаються з місництвом, яке є родичем націоналізму“. Тому, заявив Л. Брежнев, „не можна легковажити того переплітання“.* На врочистостях у 50-ту річницю „переможного будівництва“ московського соціалізму знайдено ще одного ворога — родича націоналізму.

Нове соціальне явище ще не має окресленого означення, а воно вже дошкуляє імперському керівництву. „Родич націоналізму“, як назвав генеральний секретар місництво, виявляється в тому, що партійне дворянство, яке керує всім життям у „суверенних колоніях“ під назвою республік, під впливом і тиском національного клімату їх, вгрузає в національний ґрунт, втрачаючи партійні критерії єдиного державного централізму. Таке сталося в Україні з її московським намісником П. Шелестом, першим секретарем ЦК КПУ. Роками П. Шелест слухняно і пристрасно, як найпослідовніший лєнінець, боровся з українським буржуазним націоналізмом, а торік, як виявили в імперському штабі ЦК КПСС, втратив чіткість партійних критеріїв і не добачив, як в історично-літературних працях автори „прикрашують“ минуле української історії, „протиставляючи його сучасному“.

Мало того, в своїй праці „Україна наша радянська“¹³ П. Шелест, подаючи „сторінки історії“ українського народу,

* „Місництво“ — з рос. „местничество“, що означає систему гієрархії на Московщині в XV—XVII стол., визначало суспільне становище боярства та його права на державні посади. „Місництво“ перешкоджало дальшому скріпленню центрального управління і було скасоване царським „указом“ у 1682 р. Тепер цього слова уживають в советській офіційній термінології, як тенденцію до децентралізації в тій чи іншій галузі державного господарства.

¹³ П. Ю. Шелест „Україна наша радянська!“, Київ 1970.

сам відступив від партійної догматики і насвітлив козацьку добу правдиво. „Запорізька Січ — твердить автор — відіграла велику прогресивну роль в історії українського народу“. В далекій давнині в цьому центрі військової сили, яким була Січ на протязі тривалого часу, пакував дух рівності, свободи, спертої на народоправство. „Тут порядкувала громада, товариство. Всі справи — військові, господарські, покарання і помилювання винних, вибори січової старшини, зовнішні зносини і т. д. — вирішувала Січова рада, на якій усі козаки користувались рівним правом“.

Подавши такий уклад життя на Січі, автор робить закид діячам української культури за недостатнє насвітлення героїчного минулого Запоріжжя. Він пише, що, „на жаль, у нашій сучасній історичній і художній літературі недостатньо відображають прогресивну роль і значення Запорізької Січі, цієї славної сторінки в героїчному літописі визвольної боротьби українського народу“. Посилаючись на Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Репіна, які показували патріотизм, відвагу в боротьбі проти тих, хто зазіхав на землю і волю нашу, автор запитує: „Хіба не здатні наші митці продовжувати згадані традиції?“ І відповідає, заохочуючи: „Здатні і повинні це робити“.

*

Дуже бояться історичної правди нинішні володарі царства російського більшевизму, тому і вбачили в написаному П. Шелестом велику небезпеку для імперської системи сваволі, беззаконства і потопання прав людини і спільноти. Автор, захоплений осягами „радянського будівництва“, вважає, що воно є здобутком українського народу і зовсім не згадує про допомогу „старшого брата“. В патетичному заголовкові підкреслюється гордість народу, а до того в тексті часті звороти: „погляньмо“, „придивімося“, „спинімося“. А вся ж політика за брежньовщини скерована на те, щоб убити національну гордість українського народу, прищепити йому почуття меншого, що не сміє виходити з-під опіки старшого брата — „великого русского народу з його глибоким інтернаціоналізмом“. П. Шелест, захоплений здо-

бутками в будівництві соціалізму, не показав у книзі, „які переваги здобув український нарід, вступивши до єдиної централізованої Російської держави“, і не показав „благо-творного впливу російської культури на формування і розвиток української літератури, мистецтва, музики.“¹⁴

Про книгу Шелеста прихильно писали на сторінках „Літературної України“. Навіть літературні яничари Ю. Смолич і В. Козаченко з захопленням писали про історичні оцінки минулого українського народу, зроблені автором у його книзі. Виступи названих відступників від національної ідеї, а до того і войовничих малоросів у боротьбі проти „українського буржуазного націоналізму“ з позицій великодержавства вказують, що П. Шелест, — жертва місництва, — не одинокий. Місництво прокидається і на економічному відтинку відносин України, прибалтійських країн і Грузії з імперським центром. Партійна знать, керуючи економікою України на основі т. зв. демократичного централізму, вгрузаючи в місцеві національні потреби, під впливом національного клімату починає недоцінювати, а то й занедбувати вимоги централізму і стає поблажливим до потреб місцевих, національних.

Виявляє себе „родич націоналізму“ при складанні планів, а зокрема при розміщенні трудових резерв, протиставляючись денационалізаційній політиці центру, яка здійснюється через перемішування русских з нерусскими в національних республіках.

Має місце місництво і при заготівлях та в багатьох галузях легкої промисловости. На сторінках імперської преси набуло розголосу місництво грузинського дворянства. Спритні грузинські вельможі зуміли, поруч із пляновими завданнями, організувати виробництво одєжі та інших речей і спеціальну сітку для розповсюдження в Грузії. Тканину для позаплянового виробництва комбінатери з партійними квитками придбавали в прибалтійських республіках, очевидно ж, за плянами місцевими.

¹⁴ „Про серйозні недоліки та помилки однієї книги“, — „Комуніст України“, ч. 4, Київ 1973.

В Україні місництво знаходить вияв в організації виробництва міжколгоспної промисловости, як і в цілій системі заготівлі сільськогосподарської продукції і матеріалів для промисловости. В Україні, Грузії і прибалтійських країнах під час обміну партійних квитків, що триває другий рік, ЦК КПСС ретельно перетрушує командний корпус „розуму, совісти й чести“, як називають там партію. В перетрусці визбуваються запідозрених у місництві, яке, родичаючись із націоналізмом, посилює його, а він же найбільша загроза і небезпека для большевицького великодержавства.

За брежневського владування, з посиленням курсу політики єдинодержавства, загострилась боротьба двох протиставлених сил в Україні: московського великодержавства та української національної ідеї. Властиво боротьба між ними ніколи не припинялася за большевицького владування в Україні. Під імперським пресом у післявоєнні роки в глибині народній, захованій від „очей і вух“ імперської сторожі, визрівала синтеза збройно-політичної боротьби нації в 40-их роках, з увиразненою державницькою програмою, та боротьбою за державницького періоду, що продовжувалась і після большевицького завоювання України. Ніби у відповідь на загострену русифікаційну політику ханату партії „шестидесятники“ полум'яним словом і мужньою громадською поведінкою започаткували новий етап національно-політичного становлення, за окресленням В. Мороза, „національного відродження“. Пробиваючи окупаційну кригу, своєю відважною поставою до національної ідеї вони відродили віру в національне „Я“. Тому цей етап є „найглибиннішим з усіх духових процесів. Це явище багатопланове і багаточасове, воно виявляється у тисячах форм. Національне відродження є процесом, що має практично необмежені ресурси, бо національне почуття живе в душі кожної людини — навіть тієї, яка, здавалося б, давно умерла духово“.¹⁵

¹⁵ Валентин Мороз „Замість останнього слова“, — „Український Вісник“, ч. 6.

Програмово національно-політичне становлення — зрізничковане, ще не зформоване в єдину політичну програму, але своєю природою, політичним характером воно самобутньо українське, національне. Український рух спротиву багатогранний і різноманітний. Рухом спротиву охоплюється широке коло людей — різних у суспільному житті нації, а всіх їх єднає національна ідея. В обороні її, в боротьбі за неї витворюється національна єдність у різноманітності.

Національна ідея заперечує великодержавний т. зв. інтернаціоналізм із політикою обмосковлення-русифікації та нищення всього, що не кориться уніфікаційному тискові єдинодержавства. Об'єднані національною ідеєю сили нації змагаються за повноту суверенного державного і культурного життя нації; за повноту суверенного внеску всіх її творчих виявів у вселюдську скарбницю. Національна ідея, об'єднуючи національні сили в боротьбі проти большевицького єдинодержавства, обороняючи всебічний розквіт творчого національного генія, не вбиває і не витісняє, а „каталізує“ безмежжя інших благородних ідей і, збагативши їх у національному кліматі, повертає світові.

Через націю, через свій нарід людина належить до людства. Це нинішнє дещо нагадує двадцять роки, коли в обороні завойованої державности національні сили, розриваючи духові зв'язки з московською патріархією в церковному житті через великого митрополита Василя Липківського проголошували, що „нація є неодмінною клітиною для найповнішого пізнання Христової науки“.

Тому відданість національній ідеї, всебічне її пізнання через заглиблення в неї веде до найкращого пізнання і розв'язки основних соціальних і духових проблем, що забезпечує широкий розвиток націй і людини, її духового розвитку і добробуту. „Тисячолітні зусилля найкращих і найшляхетніших з людського роду пішли на те, щоб культивувати в людських грудях енергію людського духа“.¹⁶

**Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ щастя й волю.**

¹⁶ Євген Сверстюк „Собор у риштованні“.

Не матерія, яка в большевиків є підвалиною всього, а „енергія духа виражає справжнє єство людини“. Духова енергія творить суть життя людських поколінь.

Політична філософія людей національно-політичного становлення в Україні далека від марксо-ленінського діалектичного матеріалізму, на якому всевладна партія будує московський соціалізм, спираючись на ненависть у класовій боротьбі. Дуже помиляються, в моєму переконанні, ті з нас, що звідциля еднають український рух спротиву з марксизмом і ленінізмом чи з націонал-комунізмом, які базуються на ненависті людей у класовій боротьбі. А Валентин Мороз твердить, що на ненависті ще ніхто нічого не будував. Розважаючи над проблемою людини і духового середовища, в якому формується людяність, Євген Сверстюк доводить, що „не можна жити на догмах ненависти, бо в людині живе щось вище за це“.

*

Вільну людину з національним хребтом, що його вирубляли предки наші всією історією, В. Мороз протиставить у політичній філософії національного становлення бездушним роботам чи гвинтикам, яких витворює система большевицького великодержавства за „замортизованими догмами“ класової боротьби. Бездушному автоматсві, що є ідеалом большевицької тоталітарної системи, протиставиться творчу людину, творця громадської думки. Деградуючому суспільству людей автоматів, роботів, суспільству, в якому большевизм руйнує національну структуру, вбиває громадську думку, Є. Сверстюк протиставить національну спільноту, в якій національна людина (а не вигадана абстракція: „советский человек“), здобувши національний хребет, утверджує місце нації під сонцем. Громадська думка в національній спільноті, витворена вільними людьми, буде національною совістю, честю і порядністю. „Перед народом, як перед Богом“, — говорить Є. Сверстюк.

А В. Мороз, глузуючи з „слизькохвостих скептиків“ і „вчених поросят“, що дали відчужити себе від нації, каже: „Знаю твердо: щасливі ті, що мають Бога“. Бо: „немає Бога, — немає людей“ — так говорить український народ.

В. Мороз почув це вперше від жінки на Поліссі, а пізніше, „вже потім прочитав у модерного європейського філософа“. Глибоким демократизмом, народністю прийнятий світогляд українського національно-політичного становлення, — український націоналізм, з яким воює большевицьке великодержавство, посилено шукаючи за брежнєвського владування опертя в руському народі.

Національним гуманізмом насичена повість Є. Гуцала „Передчуття радості“. Головний герой повісти, Антін Урсак, об'їздить ровером приміські села. В одному селі натрапив він на похорон, ховали запеклого розбійника, який усім надокучив. За злочинство, як розповіла Антонові бабуся, „хтось його зарубав сокирою посеред ночі“. Вбивці не шукатимуть, бо злочинець того заслужив: „Туди йому й дорога, царство йому небесне“. Люди задоволені, що позбулися злочинця („туди йому й дорога“), але зі слізьми йдуть за труною, — плачуть за людиною („царство йому небесне“). Бабуся, плачучи, говорила: „Хоч кожне йому такого кінця зичило, а шкода, шкода. Людину завжди жалко“. Автор повісти через головного героя, висловлюючи жаль за втраченою людиною, говорить: „І мені теж було шкода. Мабуть, старенька мала слухність“. Йому шкода, коли людина, заплутавшись у відносинах (а їх витворюють люди), втрачає людське, перекреслюючи себе. А вона „не має права відбирати його (людського) в себе, бо це злочин перед самим собою“.

На засадах людяности формується політична думка національного руху спротиву, визначаючи відносини між людиною і нацією. Злочин робить той, хто дає себе відчужити від нації. „І перед кожним із нас стоїть альтернатива: бути сином свого народу, або лукавим наймитом і мароде-ром“, — говорить Є. Сверстюк до відступників національної ідеї.

Національно-політичне становлення (рух спротиву) в його легальному вияві, почавшись з оборони національної культури і прав людини, набрало національно-державницького характеру. Включаючи що далі, то ширші кола української молоді, воно оформлює політичну програму з ви-

разним державницьким змістом, відмінну від протирежимових опозиційних течій етнічної Росії. Російські опозиційні рухи при всій різноманітності домагаються поліпшення, усунування існуючої системи імперського комплексу СРСР. Усі вони, почавши з академіка А. Сахарова і кінчаючи „Демократичною програмою народів Росії, України і Прибалтійських країн“, домагаються реформ большевицької тоталітарної імперії. Академік А. Сахаров в обох своїх зверненнях до уряду, вказуючи на банкрутство советської системи, підкреслюючи загрозу націоналізмів, домагається реформ згори, щоб врятувати СРСР.

*

У „Програмі Демократичного Руху народів Росії, України і Прибалтійських країн“ говориться про боротьбу проти комуністичної диктатури КПСС, вказується на необхідність боротись за перебудову, зреформування системи СРСР, але не чіпається імперських підвалин його, єдинокористовності СРСР. Відомий російський дисидент Жорес Медведєв, аналізуючи стан опозиційних рухів і течій у сучасній Росії, вказує на пов'язаність руських демократичних сил із Народно-Трудовим Союзом, який у своїй антикомуністичній діяльності обороняє єдинокористовство СРСР. Характеристичним для різноманітних опозиційних течій в етнічній Росії є те, що в своїй протикомуністичній діяльності вони „не помічають“ гостроти національної проблеми в СРСР. Мов би не бачать жорстокости політики єдинокористовства з її маренням злити не-русські нації з „великим руським народом“.

Вийнятками є А. Амальрик і А. Солженіцин. У своїй праці „Чи проіснує Росія до 1984 року“ історик А. Амальрик передбачає розвал імперії СРСР, від якого відійдуть силою включені в імперське твориво національні формації. Письменник А. Солженіцин, обороняючи національні літератури, висловлює в „Нобелівській лекції“ свій протест проти уніфікаційної політики єдинокористовства. „За останній час — говорить письменник — модним стало говорити про нівелювання націй, про зникнення народів в казані сучасної цивілізації“. Не називаючи на ім'я кремлівських уні-

фікаторів, він вказує на вандалізм нівеляційних заходів сучасної кремлівської політики, бо „зникнення націй збіднило б нас не менше, як те, коли б усі моди стали подібними одна до одної, в один характер, в одно лице. Нація — це багатство людства, це узагальнені його особистості, найменша з них несе свої особливі барви, таїть у собі особливу грань Божого помислу“. Обурюючись із жорстокости політики переслідування і боротьби з національними літературами, лауреат Нобелівської нагороди говорить: „Але горе тій нації, в якій література переривається втручанням сили: це — не просто порушення »свободи преси«, це — замкнення національного серця, екзекуція над національною пам'яттю“.¹⁷

Брутальна расистська політика імперської партії супроти всіх не-русских націй Советського Союзу своїм напруженням перевищує гітлерівський расизм. Додаючи оливи до вогню національних проблем в ССРСР, вона розбурхує національну гордість, спираючись на яку політичні сили українського національно-політичного становлення об'єднуються в державницьку силу. В протипагу до зрізничкованих опозиційних рухів в етнічній Росії, які домагаються поліпшення стану в тоталітарній імперській системі ССРСР, сили українського руху спротиву змагаються в боротьбі з єдинодержавством за кардинальну перебудову імперського комплексу, який мають заступити національні держави з демократичним укладом життя. Політичні сили українського руху спротиву в протипагу до русских опозиційних течій не відкидають революційної боротьби в імперії.

Є. Сверстюк у своїх глибокодумних розважаннях про дійсність в Україні, ніби поправляючи ідеаліста Канта, так говорить про покликання революції: „Хай великий ідеаліст Кант не вірив у революційне вдосконалення умов для людини — революція все ж таки покликана усунути згнилі і фіктивні підпори, хисткі і потоптані закони, усунути здичавілих від сваволі й безвідповідальности людей, нагромадження кривд і беззаконня, — для того, щоб збудувати

¹⁷ Александр Солженицин „Нобелівська лекція“, Нью Йорк 1972.

справжні міцні опори для відродження людини — для прищеплення їй ідеалів добра і справедливості, для полегшення вибору її свободної волі“.¹⁸

*

На початку 70-их років національно-політичне становлення в Україні, хоч і не стало масовим політичним рухом, але мало широкий засяг дії з дуже високим рівнем політичної думки, що спирається на глибинну національну філософію народу, викарбувану в історичній боротьбі нації за державну волю. Поза державно-офіційними органами преси появилася українська преса „Самовидаву“ з її національно-політичною думкою і зарисами політичної програми української державности. Після появи „Програми Демократичного Руху народів Росії, України і Прибалтійських народів“ українські сили виступили рішуче проти нового великодержавства, прикритого демократичною фразеологією.

В „Українському Віснику“ ч. 3 вміщено було редакційну заяву, в якій „з усією відповідальністю“ заявлено, що „українські демократичні кола у складанні і схваленні цього документу участі не брали і не мають з ним нічого спільного“. А в 5-му числі „У. В.“ ще рішучіше підкреслено окремий шлях і відмінність українського руху спротиву від російських опозиційних течій, в яких розв'язка національних проблем подібна до політики большевицького єдинодержавства.¹⁹

З матеріалів, що пробиваються за кордони московського царства, виглядає, що в лави українського руху спротиву включилися поважні інтелектуальні сили, які знаходять підтримку в різних станах населення України. Українська молодь, хоч і змушена часто говорити мовою „старшого брата“, думає думу українську, не за партійними критеріями, а за національною ідеєю, за правдою національною. Ті думи в „Літературній Україні“ з 18-го вересня 1973 р. названо „Всупереч життєвій правді“, бо в деяких літературних творах у думках молоді виразно чується переважання на-

¹⁸ Євген Сверстюк „Собор у риштованні“.

¹⁹ „Український Вісник“, ч. 3, 5.

ціональних інтересів над класовою боротьбою, яка вже давно стала логікою вчорашнього дня.²⁰ З тих думок, а їх не встигли уловити, припинити чи замкнути кагебівська сторожа імперії, родяться демонстрації молодих біля пам'ятників Шевченкові і Франкові в річниці велетнів національного духа. Тими думками запліднюються поетичні гуртки і Товариства охорони пам'яток культури та історії.

Боротьбу з українською національною ідеєю посилено після 24-го З'їзду КПСС, на якому було запрограмовано два наступи: „мирний наступ“ у зовнішній політиці під миротворним туманом і наступ єдинодержавства на залишки союзности в імперському комплексі СРСР для перетворення його в унітарну державу „советського народу“. В травні 1971 року на Шостому З'їзді письменників України видано ана temu національній ідеї. П. Загребельний, накреслюючи за кремлівськими вказівками „Нові обрії радянської прози“ (тема доповіді на З'їзді) для України, продиктував, що українським письменникам „абсолютно неприпустимо повторення безглузлого, засудженого марксистською наукою міфа про національну ідею“.²¹

Забороною згадувати національну ідею в літературі малось на увазі відчужити національну літературу від нації, а замість національної батьківщини, найбільшої реальности в світі, накинути абстракцію „отечества“. Для цього літературним яничарам довелося фальшувати і марксистську науку, твердячи, що вона, буцімто, засудила національну ідею. Хоч марксизм не засуджує національної ідеї, а В. Ленін із його „непомилністю“ вважав національну ідею переважливим елементом у формуванні національної свідомости. Видно та свідомість дуже дошкуляє большевицькому великодержавству за брежнєвського владування, коли для боротьби з нею доводиться фальшувати і „непомилного“ стратега імперського великодержавства — В. Леніна.

²⁰ „Літературна Україна“, 18 вересня 1973, Юрій Ярмиш „Всупереч життєвій правді“.

²¹ „Літературна Україна“, 20 травня 1971.

*

Січневий розгром 1972 р., а перед ним низка судових розправ (переважно закритих, на яких слухачами були „очі і вуха державні“ — кагебівська псярня) свідчать не про силу кремлівської влади — ханату ЦК КПСС, а про лють. Оскаженілий КГБ, під кермою Андропова, на який спирається брежнєвщина, жорстоко розправився з національними силами українського руху спротиву. Біля півтори сотні людей ув'язнено, відірвано від народу, понад 30 людей суворо засуджено. Після усунення П. Шелеста прийшли зміни в керівництві комуністичної партії України, перетрушується партійне дворянство, бо дехто з нього втратив критерії великодержавства.

В московському царстві сваволі і беззаконності імперські держиморди завжди боялися творчої мислі людини. Імперська державна мудрість здавна знає генеральну лінію: „не пушать, а умертвлять“. За большевицького владування від людей мислі почали вимагати каяття, відчуження від своїх національних ідеалів, щоб убивати віру в людей у потребу боротьби. Арешти і розправи загамували розвій національно-політичного становлення, але КГБ не досягнув свого наміру. Під слідчими тортурами і розправами люди не згиналися, за кількома виїмками, а незламною поставою підтримують віру в те, що з нинішнім лихом можна і треба боротись.

Преважним, на мою думку, на нинішньому етапі визвольної боротьби в Україні є те, що люди визбуваються пласкої одномірності і починають бачити корінь лиха в московсько-большевицькій системі єдинодержавства. Засуджений В. Мороз, вказуючи на незнищенність національного відродження, підкреслює, що імперські греблі, збудовані партією для втримання національних спільнот в імперському комплексі єдинодержавства, хоч і міцні ще, але не зможуть виконувати свого призначення, бо „вони стоять на сухому. Весняні води (національного відродження) проминули їх і знайшли свої нові русла“.²²

²² Валентин Мороз „Замість останнього слова“.

В тих „руслах“, під кригою посиленої реакції єдиного державства, люди шукають нових форм боротьби з системою большевицької сатанії. В квітні 1973 р. перший секретар ЦК КПСС В. Щербицький заявив, що „деякі літератори відходять від актуальних питань сучасності, проявляють національну обмеженість і відступають від партійних критеріїв“.²³ Новий намісник на Україні, виступаючи на пленумі ЦК КПУ, лаяв літераторів і письменників за те, що вони занедбують партійні критерії і сповзають на „порочні“ позиції „самобутности“ в навітленні історичного минулого українського народу.

Двох знаних яничарів випустило партійне керівництво України на оборону знехтуваних „партійних критеріїв“ від націоналізму, який за окресленням журналу ЦК КПСС „Агітатор“ є „вибуховою силою, що загрожує єдності“ московського царства.²⁴ В. П. Чередниченко, що давно спеціалізується на пропагандивній лайці „буржуазного націоналізму“, „отечественний“ вогонь скеровує проти „підривної“ діяльності „українських буржуазних націоналістів“ іззовні, з-за кордону. Звідтіля, твердить В. Чередниченко, українські націоналісти намагаються створювати вороже наставлення до Радянського Союзу, навіть використовують маоїстів, як називає автор керівництво червоного Китаю.²⁵

А урядовий критик акад. М. Шамота вимагає від критиків і письменників „конкретно відображувати історичне життя в літературі“. Вказуючи на „неконкретність“, яку яничар з титулом академіка бачить у тому, що дехто з письменників твердить, що „возз'єднання“, як офіційно називано загарбання України, українського народу з російським „поклато кінець процвітання України“, М. Шамоста домагається посиленого партійного підходу в навітленні життя. Бідкаючись, що таке розуміння має місце в навітленні істо-

²³ „Літературна Україна“, 20 травня 1973.

²⁴ „Агітатор“, 18 липня 1973.

²⁵ В. П. Чередниченко „Антирадянщина — основний напрямок підривної діяльності українських буржуазних націоналістів“, — „Український Історичний Журнал“, ч. 3, 1973.

ричних подій, слизькохвостий академік вимагає від авторів посиленого клясового підходу. „Клясовий підхід не дозволить тлумачити історичний акт возз'єднання українського народу з російським у тому дусі, ніби він поклав кінець процвітання України“.

„Отечественний“ критик бачить небезпеку для „нової історичної спільноти“, що її намагаються витворити за брежнєвською доктриною, в ідеалізації національного життя народу. А ідеалізація, за твердженням М. Шамоти, охоплює широке коло явищ. Обурений з такого стану, академік пригадує 20-ті роки. Тоді, в жорсткій боротьбі московського більшовизму з українською національною ідеєю, „коли питання стало »хто кого«, в національних республіках і зокрема на Україні клясово-ворожі впливи часто знаходили свій вияв у націоналістичних збоченнях і гаслах“.

Порівняння теперішньої напруги в Україні до 20-их років дуже промовисте: клясовий інтернаціоналізм із старшобратською опікою русского народу, на який спирається брежнєвська політика єдинодержавства, з вимогою все в житті оцінювати через клясові партійні критерії, залишається на поверхні життя, не зачіпає глибин національних, вони не приймають тих критеріїв, відкидають їх. У багатьох явищах життя „ідеалізація бере верх“, твердить М. Шамота. Це обурює вченого малороса-перекинчика. Бо коли дух „всепрощення, замилювання, ідеалізації бере верх“, тоді „величезна організаторська й ідейно-виховна робота комуністичної партії в галузі літератури і мистецтва залишається не оціненою з належною повагою і розумінням“.

Адміністративно-політичний механізм для виховання і перевиховання людей крутиться на „холостому ході“, без наслідків. Урядового критика обурює те, що на сторінки літературного журналу пробиваються думки, в яких автори шукають мудрости життя не в партійних підручниках, а в глибині віків, в історії народу:

У глиб віків мій погляд

У старовині

шукаю мудрости

Серед туманних здогадів предметів

думок і постатей

шукаю ту єдину
найголовнішу-істину,
яка життя давала
далеким предкам
і нам нащадкам дасть.

(„Дніпро“, 1971, ч. 9, ст. 116)

В пошуках „найголовнішої істини“ народжується те, що так непокоїть літературного яничара. Він з обуренням каже, що „сучасні автори наукових розвідок і мемуаристи немовби беруть під сумнів уже не тільки слушність багатьох критичних оцінок, даних у партійних документах того часу, але й доцільність заходів, які тоді вживалося партією.²⁶ Січневий розгром не спинив національно-політичного становлення в Україні, а, загамувавши його, загнав у соціальну глибину життя. Щодо заходів партії, про які говорить урядовий критик, то вони стали більше витонченими, жорстокішими в боротьбі з українським націоналізмом, як і націоналізмами інших поневолених націй. Посилення класового расизму, як його урядово окреслюють „партійними критеріями“, неминуче приведе до радикалізації боротьби в нових її формах.

У нинішній боротьбі більшовицького великодержавства проти сил українського національно-політичного відродження, подібно до того, як було в 20-их роках, так само стоїть питання: „Хто кого?“. Л. Брежнев і його кліка не дарма те підкреслюють, що український націоналізм є непримирним ворогом кремлівського єдинодержавства з його маренням про злиття націй.

Українська спільнота у вільному світі не залишається осторож від змагань і боротьби в Україні. Ми не можемо дивитись „з-за воріт“ на національно-політичні процеси в Україні, бо всі ми і кожний із нас є частиною нації, якій загрожує московська загибля. Наше буття, як національної спільноти, без духового пов'язання з Батьківщиною, втрачає зміст і мету. Через духову пов'язаність із Батьківщиною вираховується наша індивідуальність як частини

²⁶ М. Шамота „За конкретно-історичне відображення життя в літературі“, — „Комуніст України“, ч. 5, 1973.

свого народу, і кожен стає людиною в людстві. В моєму переконанні, альтернатива, що її ставить життя перед українською людиною на Батьківщині, так само є зобов'язуючою і перед кожним членом української спільноти у вільному світі.

„І перед кожним із нас — говорить Є. Сверстюк — різка альтернатива: бути або сином свого народу, або його лукавим наймитом і мародером“. Звідсіля випливає завдання: в суспільно-політичній праці всебічно підтримувати національно-політичні і культурні сили, що об'єднані національною ідеєю, обороняють самобутність нації, борючись за утвердження її державности на українській землі. „Треба врятувати духову спадщину, бо геній народу зав'яне: треба врятувати самий нарід, бо спадщина пропаде. Для доброго краю доведеться мені кожную мить діяти в цьому напрямі всією силою моєї любови“. (Сент-Екзюпері).²⁷

*

Іноді можна почути помилкові думки про відполітизування нашого суспільно-політичного життя, мовляв, головне зберегтися. Ю. Смолич у своєму довгому патяканні про Другий СКВУ вважає такі голоси „близькими до можливого реалістичного розуміння проблеми для українців поза Україною суших“.²⁸ Відполітизування суспільно-політичного життя в моєму переконанні є прямою дорогою до перекреслення української спільноти у вільному світі. Не уявляю спільноти, яка могла б жити вегетативним життям для самозбереження. Живемо в часах, коли ціла планета в миротворному тумані вкрита нервовою сіткою мін і політичних вулканів, які клеочуть, готові вибухнути. Хоч Україну й зведено до стану колоніальної провінції в імперському комплексі СССР, але своєю політичною вагомістю вона є не тільки клеочучим вулканом в імперії, а й міжнародньою проблемою. А це визначає і завдання суспільно-політичної діяльності української спільноти у вільному світі.

²⁷ Євген Сверстюк „Собор у ринтованні“.

²⁸ Юрій Смолич „Що є що“, — „Літературна Україна“, 19 жовтня 1973.

Уніфікатори нашої Батьківщини дуже хотіли б звести українське життя у вільному світі до вегетування, їх дуже непокоїть наша суспільно-політична діяльність. Про неї вони виписують усяку всячину, щоб відчужити нас, „буржуазних націоналістів“, від духового зв'язку з українським народом. Видно, що наша суспільно-політична діяльність, з якої ми самі часто невдоволені, знаходить відгомін серед поневолених українських людей, коли імперська сторожа приділяє стільки уваги боротьбі з українським націоналізмом у вільному світі. Від якогось часу посилено нападливі виступи в пресі проти Другого СКВУ і поодиноких українських діячів його.

Згаданий раніше Ю. Смолич, довголітній кагебівський „опікун“ над українцями у вільному світі, майстер у ширенні кагебівської отрути через т. зв. культурні зв'язки, виступив у „Літературній Україні“ з довгою статтею-памфлетом про Другий СКВУ. В кінці нудної, штампованої писанини підтоптаний „страж“ чужого „отечества“ твердить, що своєю писаниною хоче прислужитись „радянським діячам культури, працівникам ідеологічного фронту“, щоб „розвінчати й затаврувати провокаційний міф про начебто можливе мирне співіснування й ідеологій“. А поруч і разом із тим він виконує і друге замовлення своїх хлібодавців у ЦК КПСС на Україні. Обписуючи чорними фарбами шанованого українцями Діфенбейкера, літературний яничар Ю. Смолич намагається посіяти серед нас недовір'я до політичних діячів у світі, які доброзичливо і зі зрозумінням ставляться до визвольної боротьби українського народу.

Для того він пише: „А втім, будьмо об'єктивні: до українських націоналістів пан добродій Діфенбейкер узагалі ставиться з чималою дозою іронії. Так, наприклад, коли в музеї Києво-Печерської Лаври, де він захоплювався роботами українських різьбарів, хтось із журналістів запитав, чи займаються українці в Канаді різьбою по дереву, на це містер Діфенбейкер, посміхнувшись, відповів: „Вони ріжуть один одного, це м'якше“.

*

В роздумах про завдання спадає на думку, що в нашій історії за пасивність, перечікування і політичне лінивство

предків наступні покоління розплачувалися недолею і честю. Серед завдань української спільноти я б наголосив конечно потребу плекати, розвивати і формувати дещо занедбану в нас громадську думку, без якої немає повноцінного і конструктивно-творчого життя в громадах і в цілій спільноті. Маємо створити такий стан у суспільному житті української спільноти, щоб громадська думка стала найвищою морально-етичною інстанцією нашого буття, совістю спільноти, з якою всі мають числитися. Занепад громадської думки приводить до розладування морально-етичних нормативів, цієї клейковини, без якої немислима й спільнота, що спирається на мужніх і совісних людей, тверезого глузду і міцних принципів. Такі люди не бояться відповідати за щось більше, як тільки за свої справи. Громадська думка має стати регулятором різноманітного, складного суспільного життя спільноти, вчасно порушуючи життєві питання, вчасно подаючи знак тривоги.

Спираючись на громадську думку, спільнота забезпечить духовий розвиток у національних громадах, піднесе культурний рівень громадського життя. Низька культурна стеля в нашому громадському житті, на мій погляд, спричинює чимало негараздів, на які часто нарікаємо. Мусимо подумати і над структуральною побудовою життя української спільноти. Репрезентативна структура, за якою організується суспільне життя, була доброю для свого часу, а нині вона потребує перебудови, реформи, з тим, щоб охопити всіх українців, а не лише через репрезентації тих, що входять до організацій. Громада має стати підставовою клітиною життя національної спільноти в країні її поселення. До громади мають входити, бути членами її, всі українці, що проживають в якійсь місцевості чи місті. Звичайним, зобов'язуючим кожного має бути правило, що немає української людини поза громадою.

Вже на Першому СКВУ були здорові думки про облік українців у вільному світі. Облік чи перепис ложавить громадське життя, стане тим цементом, який скріпить громади, а через них і національні спільноти в різних країнах поселення. Здається мені, що перепис пригорне всіх, що досі стояли осторонь, до громад. Спираючись на орга-

нізовані громади, суспільно-політичні проводи країн разом із СКВУ розв'яжуть завдання, що їх висуває перед спільнотою життя. Миром, громадою, кликав Т. Шевченко, обух на ворога сталити, щоб збудити волю. В кожній країні, а зокрема в ЗСА, громади виконують величезні культурно-соціальні завдання.

Про нашу молодь ми чимало говоримо, але проблема молоді в усій повноті стоїть перед українською спільнотою у вільному світі. До розв'язки проблеми треба ставитись серйозно, з повагою до молоді і надією на неї. Мусимо поставити суспільні проблеми перед молоддю в усій складності для того, щоб підготувати людей, які мають взяти їх на свої плечі. Позбавлена можливості бути співучасником у розв'язуванні проблем, які висуває життя перед українською спільнотою, молодь самотужки не підготує себе добре продовжувати працю попередників. Перед нами завдання залучити нашу молодь до конструктивної праці у спільноті. Молодь мусить знати, що наші проблеми є й її проблемами і ніхто їх, крім неї, не розв'яже. А щоб їх розв'язати, треба доростати в національному кліматі української спільноти, а не поспіхом будувати спрощену модель світу, з надією, що вона забезпечить комфорт без зусиль.

Без духового і творчого напруження не можна втримати людину на людському рівні. Духова спадщина старшого покоління не завжди вистачальна для нашої молоді, але в ній, як у колиці, відбувається духове зростання молодих. Наша національна спадщина — це гніздо, без якого не обходиться ні один птах. Умови, в яких доводиться розвивати суспільно-політичну діяльність, далеко складніші, як були вчора. Живемо в часах великих технічних змін і перебудови. Відбуваються великі зміни у взаєминах між людьми. Організуючи суспільно-політичну діяльність української спільноти, нам треба уникати традиційних позицій струся із захованою в пісок головою, не тікати від проблем, а братись і розв'язувати їх. Смуга історії, яку переживає Україна, а з нею й ми, вимагає напруження нашого розуму, всіх духових сил і талантів, щоб у тому рості збільшувати свій моральний авторитет, здобувати престиж і гідно відстоювати своє місце під сонцем, пам'я-

таючи, що для добра Батьківщини і національної спільноти мусимо діяти всією силою нашої любови.

Ворожість, ненависть, підозри, групово-провінційна заїлість, породжена обмеженістю, здискредитували себе докраю. Протиставмо їм силу любови всеукраїнської, проїнятої національною ідеєю. Піднесення культурного життя в громадах допоможе подолати антигромадські й антиорганізаційні нахили і створити високу громадську, національну мораль, виробити в собі вищу силу духа. Здійснимо це тоді, коли будемо дивитись на світ, в якому йде змаг України за державну волю, відкритими всеукраїнськими очима.

Говорить Ліна Костенко:

На світі можна жить без еталонів,

По-різному дивитися на світ:

Широкими очима,

Крізь пальці,

У квартиру,

З-за воріт.

Від того світ не зміниться ні трохи,

А все залежить від людських зіниць:

В широких відіб'ється вся епоха,

У звужених — збіговисько дрібниць.

